

LAUSUNTO

9.3.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo.stm@stm.fi

Asia Lausunto luonnoksesta laatusuositukseksi hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2018

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry – Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rf kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja toteaa asiasta seuraavaa:

Laatusuosituksen keskeiset sisällöt: Turvataan yhdessä mahdollisimman toimintakykyistä ikääntymistä, Asiakas-/palveluohjaus keskiöön, Laadulla on tekijänsä ja Ikäystävällinen palvelujen rakenne sekä Teknologiasta kaikki irti ovat kannatettavia.

Huolta herättää säästöjen saamisen ensisijainen näkökulma. Tavoitteena on vanhuspalvelujen laatusuosituksen päivittäminen ja perusteena on hallitusohjelman liitteen 6. (hallituksen päättämät julkisen talouden välttämättömät sopeutustoimet) kirjaus henkilöstömitoituksen tarkistamisesta. Kuinka tosiasiallisesti turvataan laatu, jos lähtökohtana on säästö? Liitteessä tuodaan esiin henkilöstömitoituksen lisäksi henkilöstöön mukaan laskettavat oppisopimuskoulutettavat, opiskelijat sekä ilman sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista koulutusta omaavien huomioiminen nykyistä väljemmin perustein hoitotyöntekijän asemassa oleviksi.

Hallituksen kustannusten karsiminen tehtäviä ja velvoitteita vähentämällä -reformissa (helmikuussa 2016) tuotiin esiin merkittäviä toimenpiteitä kuntien tehtävien vähentämiseen ja supistamiseen. Yksi näistä toimenpiteistä oli vanhuspalvelulain mukaisten tehtävien keventäminen, jolla tavoiteltiin 35,2 miljoonan euron säästöä. Tämä tarkoitti käytännössä vanhuspalvelulain heikennystä asiantuntijuuden ja vastuutyöntekijän poiston osalta. Samassa reformissa esitettiin kelpoisuusehtojen keventäminen mm. lähihoitaja/hoiva-avustaja näkökulmalla. Laatusuosituksen luonnoksessa TEM esittääkin aloitettavaksi välittömästi vuoden kestävä työllisyyskoulutus hoiva-avustajaksi.

EETU ei näe tätä kannatettavana. Edellytämme, että ikääntyneistä ja heidän erityistarpeistaan vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, vähintään lähihoitajan tutkinnon omaavat.

Henkilöstön riittävydestä tulee huolehtia. Henkilöstömäärä tulee esittää numeerisesti siten, että mahdollinen tulkinta henkilöstön määrästä poistuu. Mitoitus tulee olla määriteltynä niin, että se on laatusuosituksessa ilmoitettu toteutumana. Myös valvonnan näkökulmasta mitoitus tulee olla selkeästi kirjattuna. Hoitohenkilökunnan tehtäväkenttään eikä mitoitukseen saa sisällyttää tukipalveluita, vaan siihen on varattava oma henkilöstönsä. Yksityisten ja julkisten palvelutuottajien erillistä tukipalveluhenkilöstön vaadetta ei saa poistaa.

Laatusuosituksessa tulee olla selkeästi kirjattuna välittömän asiakastyön osuus. Viriketoiminnan ohjaajien sisällyttäminen mitoitukseen ei ole hyväksyttävää. Huomioitava on myös opiskelijoiden osallistaminen mitoitukseen. Vaikka he ovat työsuhteessa, edellyttää se työvuorossa olevalta ammattilaiselta neuvonnan ja ohjauksen vaadetta, joka on pois välittömästä asiakastyöstä.

LAUSUNTO

9.3.2017

Laadulla on tekijänsä osion suosituksessa 3. tuodaan esiin koti- ja tehostetun palveluasumisen yksikköjen välittömän asiakasajan lisääminen toimintatapoja uudistamalla. Huolta herättää sisällöllinen puute toimintatavoista, joilla tätä välitöntä asiakasaikaa lisätään. On kiinnitettävä huomiota arjen toimijoiden uupumisen ennaltaehkäisyyn keskittämällä voimavaroja myös pysyvän henkilöstön turvaamisen ikääntyneiden hyvän arjen takaamiseksi.

Kannamme huolta ammattilaisten, mm. lähihoitajien, ilmeisen suuresta työtaakasta. Suomen lähi- ja perushoitajien liiton kysely ("Jos minä nyt kuitenkin jaksan", Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin selvitys lähi- ja perushoitajien kokemasta työkuormasta 2016) osoitti tilanteen olevan huolestuttava.

Vastanneista 93 prosenttia esitti huolensa hoidon laadusta. Vastaajat kokivat, ettei hoidettaville ole riittävästi aikaa eikä heidän yksilöllisiä tarpeitaan pystytä huomioimaan. Vastaajista 70 prosenttia joutui tekemään vähintään viikoittain asioita, jotka ovat ristiriidassa heidän omien arvojensa kanssa, saman verran vastaajia oli harkinnut alanvaihtoa. Yli puolet ei ollut varma, pystyykö työskentelemään kahden vuoden kuluttua terveytensä puolesta nykyisessä ammatissaan. Heidän kokemansa työkuorma oli kasvanut oleellisesti neljässä vuodessa ja työnsä raskaaksi kokevien määrä on noussut yli viidenneksen.

Laatusuositusta laadittaessa on kannettava vakavaa huolta arjen ammattilaisista ja heidän esittämästään huolesta liittyen hoidon laatuun. Huomioita on kiinnitettävä myös omaishoitajien ja omaishoidettavien tukipalveluihin ja niiden riittävyyteen. Vain niiden avulla omaishoitaja jaksaa tehdä merkityksellistä ja yhteiskunnalle korvaamatonta työtään arjessa. Omaishoitotilanteiden päättymisen jälkeiseen, omaishoitotyötä tehneen henkilön jaksamiseen ja selviytymisen tukemiseen, on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota. Omaishoitajuussuhteen päättymisen on suuri riski hänen omalle selviytymiselleen ja toimintakyvylle.

Teema-alue Asiakas- ja palveluohjaus keskiöön on ansiokas. Erityisesti yhden luukun periaatteen korostaminen ja asiakas- ja palveluohjaus tavoitteen läpinäkyvyyden ja tiiviin yhteistyön korostaminen eri toimijoiden välillä ovat kiitettäviä kirjauksia. Erityisen merkityksellistä on myönnetyn palvelun toteutumisen seuranta. Ikääntyneille tulee turvata ensisijaisesti kasvotusten saatava asiakas- ja palveluohjaus.

Suuri haaste on ikääntyneen tietoisuuden ja osaamisen lisääminen olemassa olevista palveluista ja tuen mahdollisuuksista. He eivät usein tiedä, mihin ovat oikeutettuja ja mitkä palvelut voisivat heidän arkeaan helpottaa, lisäksi he eivät myöskään helposti hae etuuksia. Järjestelmä on monimutkainen ja sirpaleinen. Palvelujen ja etuuksien hakeminen on haastavaa myös nuoremmille. Järjestelmän monimutkaisuus on usein haaste myös ammattilaiselle ja heidän neuvontaa ja ohjausta tulee myös kehittää (vrt. asiakasmaksulain 11 § käytön tuntemattomuus, EAPN-Finn raportti: asiakasmaksulain 11 §).

Teknologiasta kaikki irti teema-alue on kannatettava. On kuitenkin pohdittava, onko osio liian kapea sisällöltään. Koneellisen lääkkeenjakelelun hyöty on kiistaton, mutta on muistettava, että lääkkeiden koneellinen annosjakelu ei saa lisätä vanhuksen maksutaakkaa. Työvuorolistat on hyvä esimerkki teknologian hyödyntämisestä. Mobiiliverkoston hyödyntäminen tulisi sisällyttää osioon hyvänä esimerkkinä toteuttaa muun muassa vertaistoimintaa ja ystäväverkoston ylläpitoa ja osallisuutta.

Luonnoksessa tuodaan esiin hoitohenkilöstörakenteen muuttaminen siten, että lisätään hoiva-avustajien määrää. Tämän kerrotaan kerryttävän säästöpotentiaalia. TEM esittää tarpeen aloittaa välittömästi hoiva-avustajien vuoden kestävä työllisyyskoulutus. Samaan aikaan tuodaan esiin, ettei henkilöstömäärää saa muuttua. Miten ikääntyneen hyvä hoito taataan ja minkälainen henkilöstön kokonpano tosiasiallisesti olisi, ei luonnoksesta käy helposti selville.

LAUSUNTO

9.3.2017

Virikeohjaajien ja laitosapulaisten laskeminen mitoitukseen hämmentää eikä ole mielestämme kannatettavaa. Hyvää on tarkennus mitoitukseen laskettavasta tarkennuksesta, joka koskee eri ammattiryhmien osalta vain välittömään asiakastyöhön osallistumisen osaa.

Kotihoidon ensisijaisuuden tavoite edellyttää panosta kotihoidon turvaamiseen käytännössä. Luonnoksessa tuodaan esiin henkilöstön vähimmäistarpeen määräytyvän iäkkäille myönnettyjen palvelujen toteuttamiseen tarvittavana henkilöstön työaikana eli tunteina. Tämä on vaikeasti hahmotettavissa ja edellyttää täsmentämistä. Toimintatapojen uudistamiseen on paneuduttava, mikä on mielestämme oleellinen huomio. Huolta esitettiin poissaolojen esiintymisestä ja siitä, kuinka johtamisella voidaan asiaan vaikuttaa. Säästöpotentiaalia korostettiin.

Haluamme muistuttaa luonnoksessa aiemmin esiin tuotua momenttuvia riittävästä määrästä osaavaa henkilöstöä välttämättömänä edellytyksenä turvallisen ja laadukkaan palvelun takaamiseksi.

Mielestämme on otettava vakavasti Valviran 2016 tekemä selvitys vanhusten kaltoinkohtelua sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa asumispalveluyksiköissä työntekijöiden havainnoimana. Kyselyn tulosten mukaan vastaajista suurin osa (93 %) oli havainnut jonkinlaista kaltoinkohtelua. Aineiston perusteella asukkaiden oikeus hyvään kohteluun ei toteutunut kaikissa yksiköissä.

Laatusuosituksessa ei mielestämme ole huomioitu varhaisen kuntoutuksen merkitystä tai sisältöä. Ehkäisevällä ikäkuntoutuksella vaikutetaan ennaltaehkäisevästi ja varhaisessa vaiheessa niihin syihin ja prosesseihin ja lähiympäristön tekijöihin, jotka voivat heikentää ikäihmisen toimintakykyä, elinoloja, elämänlaatua ja elämänhallintaa. Entistä vahvemmin tulee huomioida varhaisten interventioiden ja ennaltaehkäisyn merkitys ja vaikuttavuus. Huomioitavaa on, että hyviä malleja ja käytänteitä on jo kehitetty. Esimerkiksi Kuntoutuksen edistämisyhdistys KEY on jo vuosina 2001–2004 kehittänyt iäkkäiden Kuntoutusneuvolatoimintaa.

Keskeisiä käsitteitä avaavassa osiossa (s. 23.-) on avattu muun muassa kuntoutumista edistävää työtappaa, jonka kerrotaan olevan olennainen osa kotihoitoa ja ympärivuorokautista palvelua. Tämä työtapa on tavoiteltava, mutta se ei kuvaa tämän hetken kotihoidon arjen todellisuutta, jossa vanhuksen luona erinäinen määrä ammattilaisia, joista jokainen toteuttaa omaa tehtävänantoaan (ruoka, lääkkeet, toimenpiteet, siivous, asiointi jne.). Riittävien palvelujen hankkimiseen ei ikääntyneellä mahdollisesti ole tarpeeksi varallisuutta.

Ikääntyneen ja apua tarvitsevan näkökulmasta on kustannusten ja asiakasmaksujen näkökulman huomioiminen oleellista pohdittaessa kotona asumisen tukemista mahdollisimman pitkään. Palveluista, avusta ja tuesta ei ole hyötyä, jos ikääntyneellä ei ole mahdollisuutta niitä tuekseen hankkia.

Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry – Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rf puolesta

Timo Kokko

toiminnanjohtaja, Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:n sihteeri vuonna 2017

Lausunnosta antaa lisätietoa tarvittaessa:

sosiaalipoliittinen asiantuntija Tarja Pajunen, Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
tarja.pajunen@elakkeensaajat.fi, 040 574 7515